

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ Η ΠΟΙΝΗ ΤΗΣ ΕΚΠΤΩΣΕΩΣ

Ἡ χαρά μου ἐπὶ τῇ ἐπιστημονικῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κ. Μελετίου εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν περὶ τοῦ κανονικοῦ τῆς ποινῆς τῆς ἐκπτώσεως τῶν Ἐπισκόπων μελέτην μου, χαρὰ εὐνόητος διὰ πάντα ἐπιστήμονα, δίδοντα τοῖς ἄλλοις σοφωτέροις ἀφορμὴν, ἐμετριάσθη πως ἐκ τῆς οὐχὶ κατὰ πάντα ἐπιστημονικῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀντιλογίας. Προσεπάθησα ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκείνῃ (καὶ φρονῶ ὅτι τὸ κατώρθωσα) νὰ χειρισθῶ τὸ εὐθικτον σημεῖον αὐτῆς μετὴν κατὰ τὸ δυνατόν, μεγαλυτέραν ἀντικειμενικότητα, ἀποφυγὼν τὴν μνειάν ὀνομάτων γεγονότων κλπ.. Δυστυχῶς ἡ ἀντιλογία παρῆσθῃ εἰς πολλὰ σημεῖα αὐτῆς εἰς ἐκφράσεις καὶ ὕφος ξένον πρὸς τὸν αὐστηρὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιστημονικῆς συζητήσεως. Παρ' ὅλα ταῦτα μὴ ἐπηρεαζόμενος ποσῶς ὡς πρὸς τὸν ἀδιάπτωτον σεβασμόν, ὃν ὀφείλω τῷ γεραῷ Ἱεράρχῃ, ἐπανέρχομαι εἰς τὸ ξηρὸν ἐπιστημονικὸν ζήτημα, μετὸ ὁποῖον, μηδαμῶς, ὡς φρονῶ, προαχθὲν ἐκ τῆς ἀντιλογίας, δὲν θὰ ἀπασχολήσω διὰ μακρῶν τοὺς ἀναγνώστας μου.

Καὶ πρῶτον, διαβεβαίω τὸν σεβ. Μεσσηνίας, ὅτι κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς μελέτης μου, ἡ προσοχὴ καὶ οἱ κόποι μου συνεκεντρώθησαν ἀπλῶς εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐπιστημονικῆς θέσεώς μου. οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ποινῆς, ἣτις σκέψις δὲν θὰ μοὶ ἐπήρχετο καὶ ἂν ἀκόμη ἐκαθεζόμενῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἀλαθίτου!

Ὁ σεβ. Μεσσηνίας ἀντιστρέφων, ἢ μᾶλλον υἱοθετῶν τὴν ὑπὸ τύπον ἀνασκευαστέας ἐνστάσεως διατυπωθεῖσαν σκέψιν μου περὶ τοῦ ἐκ τῆς παρασιωπήσεως τῶν Ἱ. κανόνων ἐπιχειρήματος περὶ τοῦ ἀνυπαρξικοῦ τῆς ποινῆς τῆς ἐκπτώσεως, ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ποινὴ διὰ τοῦτο καὶ ἄγνωστος καὶ ἀνύπαρκτος εἶνε. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι διὰ τῆς ἀναμφισβητήτου μακρᾶς καὶ ἀδιακόπου παραδόσεως ἡ ποινὴ ἂν μὴ τι ἄλλο καθίσταται τοῦλάχιστον λίαν γνωστὴ, δὲν εἶνε βεβαίως ἄγνωστον, ὅτι πηγαὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου δὲν εἶνε ἀποκλειστικῶς οἱ Ἱ. Κανόνες, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγ. Γραφή, καὶ ἡ Ἱ. παράδοσις καὶ τὸ ἔθιμον κλπ. καὶ ὅτι συνεπῶς ἡ παρασιώπησις τῶν κανόνων δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ἀνυπαρξίας τῆς ποινῆς.

Ἄλλ' εἰσερχόμενος εἰς τὴν οὐσίαν ὁ σεβ. Μεσσηνίας ἐπικρίνει τὴν σημασίαν καὶ ἔννοιαν, ἣν ἀποδίδω εἰς τὴν γνωστὴν ἐπιστολὴν τῆς

Γ' οἰκ. συνόδοι. Ἄνευ ἄλλου ὅμως θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐρωτήσω, εἶνε γεγονός, ὅτι ἡ οἰκ. σύνοδος ἐπελήφθη τῆς ὑποθέσεως, ἢ οὐ ; Καὶ ἂν ὑποτεθῆ πρὸς στιγμήν, ὅτι ὁ Εὐστάθιος δὲν εἶχε καθαιρεθῆ, εἶνε σαφές, ὅτι ἡ οἰκ. σύνοδος «ἐμαθε γενέσθαι τῷ Εὐσταθίῳ ἀντὶ ἐγκλήματος τὴν παραίτησιν», καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐρεῦνης ταύτης στηριχθεῖσα καὶ ἐλεοῦσα τὸν γέροντα ἀπεκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ ἐπισκόπου τιμὴν καὶ κλησιν, ἢ οὐ ; Ἐὰν δὲ ἡ παραίτησις οὐδεμίαν ἔσχε διὰ τὸν Εὐστάθιον συνέπειαν, πρὸς τί ἡσχολήθη περὶ αὐτοῦ ἡ σύνοδος καὶ πρὸς τί οὗτος ἐξελιπάρησε τὴν σύνοδον, ὅπως ἀποδώσῃ αὐτῷ πράγματα τὰ ὅποια εἶχε, τὴν τοῦ ἐπισκόπου δῆλον ὅτι τιμὴν καὶ τὸ ὄνομα ; Ἄλλ' ἡ σύνοδος, βασισθεῖσα ἐπὶ τῆς ἐρεῦνης αὐτῆς, ὥρισεν—ἐλέους ἀξιοῦσα τὸν γέροντα—*κατ' οἰκονομίας λόγον ἔχειν*—ὡς λέγει ὁ Βαλσαμών—*ἃ ἐξήτησεν*, ὄνομα δηλ. καὶ τιμὴν ἐπισκόπου. Ὑποθέτω ὅτι ὁ Εὐστάθιος ἐξήτησεν ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀπώλεσεν, ἡ δὲ σύνοδος ἐλεοῦσα αὐτὸν τῷ τὰ ἀπέδωκε. Ἀδιαφοροῦντες ὅμως πρὸς στιγμήν, ἂν εἶχεν ἢ οὐ ; ὅπερ ἡ σύνοδος ἐλεοῦσα αὐτῷ τῷ ἀπέδωκεν, ἐρωτῶμεν, εἶνε βέβαιον, ὅτι ἡ σύνοδος ἠλέησε τὸν Εὐστάθιον, ἀποδώσασα αὐτῷ τὸ ὄνομα καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Ἐπισκόπου, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ἐπισκοπήν, δι' ἣν ἔκρινεν ὡς καλῶς χειροτονηθέντα τὸν Θεόδωρον, ἢ οὐ ; Ἄλλὰ τί εἶνε τοῦτο ; τίς ἡ τοιαύτη τῆς συνόδου ἀπόφασις ; Δὲν εἶνε, λέγει ὁ σεβ. Μεσσηνίας, ἔκπτωσις, ἀλλὰ τί εἶνε ; Ὅταν ἐπίσκοπός τις καὶ δὴ ἐξ ἀποφάσεως συνόδου (ἀδιάφορον οἰκουμενικῆς ἢ οὔ) διατηρεῖ μόνον τὸ ὄνομα καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἐπισκόπου, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἐπισκοπήν, τί ἄλλο εἶνε, ἢ ἔκπτωτος ; Διότι ἀληθῶς δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ, ὅτι ἡ σύνοδος ἐδημιούργησε διὰ τῆς τοιούτης αὐτῆς ἀποφάσεως ἐπίσκοπον ἀπολελυμένον, παρὰ τὰς ἤδη καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰσχυρούσας ἀυστηρὰς κανονικὰς διατάξεις περὶ τῶν ἀπολελυμένως χειροτονουμένων κληρικῶν. Βεβαίως ἀναγνωρίζω καὶ τὸ τονίζω εἰς τὴν μελέτην μου, ὅτι ὁ ὄρος δὲν ἀπαντᾷ, οὔτε εἰς τοὺς κανόνας, οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιστολῇ, ἀλλὰ πρὸς τί νὰ στηριζώμεθα τόσον πολὺ ἐπὶ τῶν λέξεων, καθ' ἣν στιγμήν ἔχομεν τὰ πράγματα ; Ὁ ὀρθὸς ὅμως οὗτος συλλογισμὸς ἄγει ἡμᾶς καὶ εἰς τὸ βέβαιον περαιτέρω συμπέρασμα, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκκλησιαστικὴ πρᾶξις ὑπῆρχε καὶ πολὺ πρὸ τῆς Γ' οἰκ. συνόδου, καὶ ὅτι συνεπῶς ἡ σύνοδος ἀπλῶς ἠκολούθησε τὴν ἤδη καθιερωμένην παράδοσιν, ὡς θέλει καταδειχθῆ ἀμέσως κατωτέρω καὶ δι' ἑτέρου ἀναμφισβητήτου ἱστορικοῦ παραδείγματος. Πράγματι δὲ ὁ Εὐστάθιος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παρακαλέσῃ τὴν σύνοδον δι' ἐκεῖνο,

ὁ ἡμεῖς καλοῦμεν ἐκπτωσιν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχε τοῦτο, ἔστω καὶ διὰ μόνης τῆς πράξεως (κατ' ἔθιμον ἢ παράδοσιν) προηγουμένως τεθεσπισμένον. Κατὰ ταῦτα καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ὅτι κακῶς ὑπελόγισα, ὅτι ἡ τοπικὴ σύνοδος καθήρσε τὸν Εὐστάθιον (περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη μοὶ ἀπομένει ἀμφιβολία, καὶ τὸ ὁποῖον, παρὰ τὰ γραφόμενά του, φαίνεται ἀποδεχόμενος καὶ αὐτὸς ὁ σεβ. Μεσσηνίας, ὅστις ὀρθῶς γράφων, «ὅτι ἡ παραίτησις συνεπήγετο ἀπώλειαν πάντων τῶν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προσαρμοζομένων δικαιωμάτων» (1), δὲν δύναται νὰ ἐννοῇ ἄλλο τι ἢ τὴν καθαίρεσιν καὶ τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους δὲν ἔχει καὶ τόσην σημασίαν), εἶνε ὅμως ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι ἡ κατάστασις, εἰς ἣν ὁ Εὐστάθιος ὑπεχρεώθη ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου νὰ παραμείνη ἦτο ἢ διὰ τῆς ποινῆς τῆς ἐκπτώσεως δημιουργουμένη καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἢ ἐκ τῆς ἀποδοχῆς ἀπλῶς τῆς παραιτήσεως, ἀφοῦ ἄλλως τε, ἂν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ ταύτης, θὰ ἤρκεῖτο ἡ σύνοδος νὰ δεχθῆ αὐτήν, δὲν θὰ ἠσχολεῖτο δὲ εἰς τὸ νὰ καθορίσῃ τὴν κανονικὴν κατάστασιν τοῦ Εὐσταθίου

Πῶς δὲ θὰ συνεβίβαζεν ὁ σεβ. Μεσσηνίας τὸν 5'. κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, εἰς ὃν δικαίως τόσην ἀφιεροῖ προσοχὴν καὶ τὴν ἤδη προϋπάρχουσαν αὐστηρὰν ἐκκλησιαστικὴν ἐν τούτῳ πράξιν, μὲ τὴν κατ' αὐτόν, περὶ τῆς κατ' οἰκονομίαν ἀποδοχῆς τῆς παραιτήσεως τοῦ Εὐσταθίου ἀπόφασιν τῆς συνόδου; Εἶνε βέβαιον, ὡς λέγει, ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ παραίτησις, δὲν ἔπεται ὅμως ἐκ τούτου ποσῶς, ὡς θέλει ὁ σεβ. Μεσσηνίας, ὅτι ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἐκπτώσις, καθ' ὅσον ἡ μὲν πρώτη πηγάζει ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ παραιτουμένου, ἥτις δὲν ἔχει καὶ δὲν πρόπει νὰ ἔχη πάντοτε ἐλεύθερον στάδιον ἐν τῷ ἐκκλ. ὀργανισμῷ, ἡ δὲ δευτέρα ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ποινή, δημιουργοῦσα τὴν ἢν κατάστασιν δημιουργεῖ, διότι ἄλλως, κατὰ τὸν αὐτὸν πρόχειρον συλλογισμὸν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς βάσεως στηριζόμενοι, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ παραίτησις, ἄρα, ἀπαγορεύεται καὶ ἡ καθαίρεσις!

Ὅτι δὲ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Γ'. οἰκ. συνόδου ἐπιβαλλομένη ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ταύτης ἀρχῆς ποινὴ τῆς ἐκπτώσεως εἶνε κανονικὴ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνέκαθεν χρήσιμος ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μακροτάτης καὶ ἀδιακόπου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως, ὡς ἀνέπτυξα ἤδη ἐν τῇ μελέτῃ

(1) «Θεολογία» τεῦχος ιε'. σελ. 184.

μου. Πλείστα δ' ὄσα παραδείγματα θὰ ἡδυνάμην νὰ ἐπικαλεσθῶ, ἀντλῶν ταῦτα ἐκ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἀν μὴ ἐθεώρουν τὴν ἀπαρίθμησιν ταύτην περιττήν, καὶ εἰς οὐδὲν ἐπὶ πλέον διαφωτίζουσιν τὸ ἤδη διαφωτισθὲν καὶ ἄχρι τοῦδε ἀνεξέταστον τοῦτο σημεῖον τοῦ ποινικοῦ δικαίου τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ σύμπτωσιν εἰς τὸ αὐτὸ τεῦχος τῆς «Θεολογίας» (1) ἐν ᾧ δημοσιεύεται ἡ ἀντιλογία τοῦ σεβ. Μεσσηνίας, ὁ κριτικὸς τῆς διατριβῆς τοῦ Α. d'Alés (De schisme Meletien d'Egypte, ἐν Revue d'histoire ecclesiastique XXII, I, 1926) παρέχει ἐπίκαιρον ἱστορικὸν παράδειγμα ἐπιβολῆς ποινῆς τῆς ἐκπτώσεως ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μελιτιανοῦ σχίσματος, ἀντλούμενον ἐκ τῶν ἱστορικῶν Σωκράτους καὶ Θεοδώρητου καὶ ἐπιβληθὲν πάλιν κατὰ σύμπτωσιν ὑπὸ οἰκουμηνικῆς συνόδου, τῆς Α'. Ἰδοὺ τὸ κείμενον μετὰ τῆς ἐρομηνείας τῆς ποινῆς, ἣν παρέχει αὐτὸς ὁ ἐξιστορῶν τὸ πρᾶγμα ἱστορικὸς καὶ εἰς οὗ τὴν ἀφήγησιν περιττεύει ἢ προσθήκη καὶ μιᾶς εἰσέτι λέξεως ἐκ μέρους ἡμῶν. «Ἐδοξεν οὖν Μελίτιον μὲν **φιλανθρωπότερον κινήσεως τῆς συνόδου** κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν (2) μένειν ἐν τῇ πόλει ἑαυτοῦ **καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν αὐτόν, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε ἐν χώρᾳ, μήτε ἐν πόλει ἐτέρα φαίνεσθαι**, ταύτης τῆς προφάσεως ἕνεκα. **Ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τιμῆς κεκτῆσθαι**. Τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ καταστάθენტας, μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντας κοινωνῆσαι ἐπὶ τούτοις ἐφ' ᾧ τε ἔχειν μὲν αὐτοὺς τὴν τιμὴν καὶ λειτουργίαν, δευτέρους δὲ εἶνε ἕξ ἅπαντος πάντων τῶν ἐν ἐκάστη παροικία τε καὶ ἐκκλησία ἐξεταζομένων, τῶν ὑπὸ τοῦ τιμιωτάτου καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀλεξάνδρου προχειρισμένων ὡς πρὸς τούτοις δὲ μηδεμίαν ἐξουσίαν εἶνε τοὺς ἀρέσκοντας αὐτοῖς προχειρίζεσθαι ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα ἢ ὄλως ποιεῖν τι χωρὶς γνώμης τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου, τῶν ὑπὸ Ἀλέξανδρον. . . Εἰ δέ τις συμβαίῃ ἀναπαύσασθε τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆνικαῦτα προσαναβαίνειν εἰς τὴν τιμὴν τοῦ τετελευτηκότου, τοὺς ἄρτι προσληφθέντας, μόνον εἰ ἄξιοι φαίνονται καὶ ὁ λαὸς αἰροῖτο, συνεπιψηφίζοντος αὐτῶ καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου. Τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσι συνεχωρήθη. **Ἐπὶ δὲ τοῦ Μελιτίου προσώπου οὐκ ἔτι, τὰ αὐτὰ ἔδοξε, διὰ τὴν ἀνέκαθεν αὐτοῦ ἀταξίαν καὶ διὰ τὸ πρόχειρον καὶ προπετὲς τῆς γνώμης, ἵνα**

(1) Σελ. 278.

(2) Ἡ ἐπίσης ἀποκρουσμένη ὑπὸ τοῦ σεβ. Μεσσηνίας ἔννοια τοῦ ἐπεικοῦς τῆς ποινῆς, ἥς ἄνευ θὰ ἐπεβάλετο ἡ καθαίρεσις

μηδεμία ἐξουσία ἢ ἀυθεντία αὐτῷ δοθείη, ἀνθρώπῳ δυναμένῳ πάλιν τὰς αὐτὰς ἀταξίας ἐμποιῆσαι» (1) Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς πρὸς τὸ γεγονὸς τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς, ἀλλ' ἰδοὺ καὶ τὶ ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης ἐπάγεται ἐρμηνεύων ταύτην: «*Ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ δῆλον καθίστησιν ὅτι . . . ἐδέξαντο τὸν αἰρεσιάρχην Μελίτιον. τὴν μὲν ἀξίαν τῆς τιμῆς ἔχειν αὐτοῦ συγχωρήσαντες τὴν δὲ ἐξουσίαν τοῦ πράττειν αὐτόν τινα ὡς ἐπίσκοπον περιελόντες, δι' ἣν αἰτίαν νομίζω, αἱρετοὶ τοῦ νῦν κεχωρίσθαι τῆς Ἐκκλησίας τοῦς ἐν Αἰγύπτῳ Μελιτιανούς (2), ὅτι περιεῖλεν ἡ σύνοδος Μελιτίου τὸ δύνασθαι*».

Προχωρῶν ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὁ ἅγιος Μεσσηνίας μὲ ψέγει, ὅτι κακῶς ἀνέγνωσα τὸ ἐκκλησιαστικόν του δίκαιον καὶ κακῶς ἀποδίδω εἰς αὐτόν τὴν γνώμην περὶ τοῦ ὑπαρκτοῦ τῆς ποινῆς τῆς ἐκπτώσεως. Θὰ ἤμην διατεθειμένος νὰ δεχθῶ ἀσυζητητὴ τὴν παρατήρησιν, ὅταν ὁμοῦ πρὸς στήριξιν τῆς ἐκ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου κλωνισθείσης πεποιθήσεώς μου ἀνέγνωσα καὶ πάλιν ἐκ τῆς «§ 51. *Περὶ ἐκπτώσεως Πατριάρχου, μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων*» τοῦ ἐκκλ. δικαίου τοῦ σεβ. Μεσσηνίας (3) καὶ τᾶλλα μὲν, ἰδίᾳ δὲ διὰ τὴν φράσιν «*Ἐκ τοῦ 29 (1) κανόνος τῆς ἐν Τρούλλῳ φαίνεται, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχωσι καὶ πράξεις, αἵτινες δὲν συνεπάγονται καθαιρέσιν, ἀλλὰ μόνον τὴν παῦσιν*» (5), ἐπείσθην καὶ νομίζω ὅτι πᾶς τις θέλει μὲ δικαιώσει, ὅτι καὶ ἐκ τῆς φράσεως ταύτης καὶ ἐξ ὅλων τῶν συμφραζομένων τῆς § 51 τῆς καὶ ἐπιγραφομένης «*περὶ ἐκπτώσεως,*» ἐξάγεται καὶ συνεπῶς καλῶς ἰσχυρίσθην, ὅτι ὁ σεβ. Μεσσηνίας, ὡς συγγραφεὺς ἐκκλ. δικαίου

(1) Ἐπιστολὴ τῆς Α'. Οἰκ. Συνόδου τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ, παρὰ Σωκράτη, Ἐκκλ. Ἱστορ. I. 9 Migne t. 67 col. 77 καὶ Θεοδορητῷ, Ἐκκλ. Ἱστορ. I. 8 Migne t. 82 col. 928—9

(2) Αὐτόθι. Ἀξία παρατηρήσεως εἶνε ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς καὶ πάντοτε δυστυχῶς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἐπιδεικνυομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιμονή, ἄρνησις, καὶ ἀπειθεία τῶν τιμωρουμένων, πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν καταδικαζουσῶν αὐτοὺς συνόδων, ἔστω ἂν αὐταὶ ἦσαν καὶ οἰκουμενικαὶ ἀκόμη, οὔτινος αἰτία βεβαίως εἶνε ὁ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Λατινικὴν, διατηρούμενος ἰσχυρὸς ἀτομισμὸς τῶν ἐπὶ μέρους κληρικῶν.

(3) Σελ. 189.

(4) Ἀδιαφόρως τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τοῦ κανόνος τούτου.

(5) Σελ. 191.

καὶ καλῶς γνωρίζει καὶ παραδέχεται τὴν ποινὴν τῆς ἐκπτώσεως. Ἄν τώρα, ὁ σεβ. Μεσσηνίας, διὰ τῆς ἐν σελ. 414 τοῦ βιβλίου του, παρατηρήσεως, ὅτι «δὲν δύναται νὰ νοηθῆ κληρικὸς ἔχων τὴν ἱερωσύνην ἄνευ θέσεως, τοῦθ' ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἱερωσύνης», ἐννοεῖ, ὡς λέγει, ὅτι ἀποκρούει τὴν ποινὴν τῆς παύσεως ἢ ἐκπτώσεως, τοῦτο εἶνε ζήτημα ἐκτιμῆσεως οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν σχέσιν, ἣν ἡ ὀρθοτάτη αἴτη ἄλλως τε παρατήρησις ἔχει πρὸς τὰ ἐν § 51 γραφόμενα, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ὁπωσδήποτε, (ἐὰν αὕτη εἶνε ἡ ἔννοια τῶν ἐν σελ. 414 γραφομένων), καταφανῆ ἀντίφασιν ἢ σύγκρουσιν τούτων πρὸς ἐκεῖνα. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ὁμως ταύτῃ περιπτώσει τὸ ἐπιστημονικὸν καθῆκον τοῦ συγγραφέως μένει εἰσέτι ἀνεκτέλεστον, εἴτε ὡς πρὸς τὴν ἄρσιν τῆς τυχόν ἀντιφάσεως, εἴτε ὡς πρὸς τὴν θεικὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὀρθοῦ ἢ μὴ τῆς κατηγορηματικῶς διατυπωθείσης γνώμης ἐκείνης, ἐφ' ὅσον μάλιστα νῦν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς φαίνεται ἀποκηρύσσων τὰ πρὸ ἱκανοῦ χρόνου ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα. Ἀξία ὁμως προσοχῆς εἶνε εἰσέτι καὶ ἡ γενομένη σύγχυσις καταστάσεων, τῆς ἐκ τῆς παραιτήσεως δηλ. δημιουργουμένους καὶ τῆς ἐκ τῆς ποινῆς τῆς παύσεως ἢ καθαιρέσεως.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος Χριστοδούλου, οὐδὲ λέξιν βεβαίως λέγει, ὡς παρατηρεῖ ὁ σεβ. Μεσσηνίας, περὶ παύσεως ἢ ἐκπτώσεως, τίνα ὁμως ἔννοιαν ἔχουσιν αἱ φράσεις: *«ἄλλοτε οἱ μὲν ἀμελεῖς μετετίθεντο ἀπὸ τῆς μεγαλειτέρας εἰς μικροτέραν ἐπαρχίαν* (Αὐγουστ. ἐπ. 261), *οἱ δὲ θρασεῖς ἀφηροῦντο τὰς τιμὰς τοῦ ἑαυτῶν ἀξιώματος* (ΣΤ' 7. Ζ' 5, Ἀποστ. δ ατ. β' 58) *καὶ ἄλλοτε ἀπηγορεύετο ἡ ἀνύψωσις εἰς ἀνωτέρους βαθμοὺς* (Βασ. Μ. 69) *εἴτε ἡ δημοσία ἐκτέλεσις τῶν τοῦ λειτουργήματος καθηκόντων, ἐπαφιεμένης τῆς ἰδιωτικῆς* (Βασ. Μ. 17) κ. ἔ. . .); ὑποθέτω, ὅτι ὁ ἐπιστήμων εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ δύναται νὰ ἀναγινώσκη οὐ μόνον τὰς λέξεις ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων νοήματα καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν νομίζω ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ σεβ. Μεσσηνίας καταλογίζων μοι ἐπιπολαιότητα ἢ κακὴν πίστιν περὶ τὴν ἀνάγνωσιν. Τέλος, ἂν ὁ Μίλας, τὸ ὑπαρκτὸν τῆς ποινῆς τῆς ἰσοβίου παύσεως τῶν ἐπισκόπων, ἐσφαλμένως στηρίζει ἐπὶ ὄρισμένων κανόνων, τοῦτο εἶνε δι' ἐμὲ ζήτημα δευτερεῦον, καθ' ὅσον δὲν ἀνέλαβον οὔτε διὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, οὔτε διὰ τοὺς ἄλλους, οὐς ἀνέφερα, καὶ συνεπῶς οὔτε διὰ τὸν σεβ. Μεσσηνίας, νὰ κάμω κριτικὴν τῆς γνώμης αὐτῶν, ἢ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ μέρους τοῦ συγγράμματός των, ἀναφέρω ἀπλῶς τὴν

γνώμην τοῦ Μίλας, ὡς συγχρόνου κανονολόγου, ἱκανὸν ἔχοντος κῆρος ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ τοῦ καν. δικαίου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ πλέον οὐκ ἂν συνεπῶς, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ σεβ. Μεσσηνίας, ὁ Μίλας σφάλεται στηριζόμενος κακῶς ἐπὶ ὠρισμένων κανόνων, τοῦτο εἶνε δι' ἑμὲ καὶ διὰ τὴν νῦν περίπτωσιν, τοῦλάχιστον ἀδιάφορον. Κατὰ ταῦτα, φρονῶ ὅτι ὁ σεβ. Μεσσηνίας θὰ μὲ δικαιώσῃ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀναγνωρίζων, ὅτι καλῶς ἀνέγνωσα καὶ ἐξετίμησα τὰς γνώμας τῶν συγγραφέων, ἃς ἀναφέρω, ἀπὸ τὴν τοῦ ἰδίου μέχρι τῆς τοῦ Μίλας καὶ εἴ τινος ἄλλου.

Ἄλλ' ὁ σεβ. Μεσσηνίας ἐπικρίνει καὶ τὴν ἐν τῇ μελέτῃ μου μνείαν τῶν παρὰ Λατίνοις κατ' ἀναλογίαν σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τεθεσπισμένων, ὡς καὶ τῶν γνωμῶν διαφόρων παπικῶν κανονολόγων, ἃς παραθέτω. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ὑποχρέωσης, ἦν εἶχον νὰ ἀναφέρω τὰ κατ' ἀναλογίαν ἐν ἄλλῃ χριστ. Ἐκκλησίᾳ γινόμενα καὶ δὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ, εἰς ἣν ὁμολογουμένως ὀφείλεται ἡ ὑψίστη ἀνάπτυξις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης τοῦ καν. δικαίου, εἶνε γνωστόν, ὅτι, ἂν αἱ νεώτεροι περὶ ἱερωσύνης ἀντιλήψεις τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας δὲν συμπίπτουσι πρὸς τὰς τῆς ἡμετέρας, αἱ παλαιότεραι ὁμως (πρὸ τοῦ σχίσματος καὶ ἀκόμη πολὺ πρότερον) ἦσαν περίπου αἱ αὐταί, ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα κοινὴ ἐπεκράτει καὶ ἐπικρατεῖ εἰς ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας ἀντίληψις, ἀπορῶ δὲ πῶς ὁ σεβ. Μεσσηνίας παρακάμπτει δι' ἀπλουστάτου συλλογισμοῦ ὀλόκληρον ἱστορικὴν ἐξέλιξιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα εἶμαι βέβαιος, ὅτι οὗτος εἶνε ἐξ ἴσου βαθύς γνώστης τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τοῦ τῆς ἡμετέρας.

Δὲν δύναμαι δὲ συναφῶς νὰ παρακολουθήσω τὸν συλλογισμόν τοῦ σεβ. Μεσσηνίας, καθ' ὃν, «ὅσον μακροχρόνιος καὶ ἂν εἶνε καὶ ἐχρησιμοποιήθῃ ἡ ποινὴ τῆς ἐκπτώσεως δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν κανονικὴν βᾶσιν τὴν ὑπὸ τῶν οἰκουμ. συνόδων τεθεῖσαν. Καὶ ὅπως ἡ παραίτησις ἐπισκόπου εἶνε ἀντικανονικὴ. . . οὕτω καὶ ἡ ἐκπτώσις καὶ ἡ παῦσις εἶνε ἀντικανονικὴ», ἀφοῦ, ὡς ἐδείξαμεν, ἡ μακροχρόνιος χρησιμοποίησις τῆς ποινῆς οὐ μόνον δὲν ἀνατρέπει τὴν κανονικὴν βᾶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταύτης στηρίζεται καὶ ταύτην διὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦτ' αὐτὸ οἰκουμενικῶν συνόδων ἀδιασάλευτον διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀποδεικνύει, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ τέλους, ὡς εἴπωμεν, δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τι ἀντικανονικὸν ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ, ὅτι δὲν περιέχεται ἐν τοῖς κανόσι.

Ὁ σεβ. Μεσσηνίας περαιτέρω μοὶ καταλογίζει κακὴν ἀνάγνωσιν τῶν σχετικῶν πρὸς τοὺς σιμωνιακοὺς ἐγγράφων τῆς Ἱ. Συνόδου, εἰς οὓς ἰσχυρίζομαι, ὅτι ἐπεβλήθη τελικῶς ἡ ποινὴ τῆς ἐκπτώσεως. Παρεξηγῶν προφανῶς ὁ ἅγιος Μεσσηνίας ὑπουργικόν τι ἔγγραφον σχετικόν πρὸς τὴν περίθλησιν τῶν καταδικασθέντων ἀρχιερέων καὶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνου στηριζόμενος, ὑποστηρίζει, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι παρητήθησαν τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν ἐκουσίως, ἀλλ' ἐγὼ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐξιστοῶ καίτοι συντόμως—κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος τῶν σιμωνιακῶν, παραθέτω δὲ καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων, κρίνω λοιπὸν περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω καὶ νῦν τὰ αὐτὰ πράγματα. Ἐπὶ δύο μόνον σημείων ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τοῦ σεβ. Μεσσηνίας· πρῶτον ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἴδιος παραθέτει ἐν τῇ ἀντιλογίᾳ του καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδὲ κἂν λέξιν εὐθίσκει, ὡς λέγει, περὶ ἐκπτώσεως. Ἀλλὰ τί σημαίνουσι λοιπὸν αἱ φράσεις, *«λόγῳ ὁμῶς ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἐπιεικειᾶς* θεωρεῖ ἐπαρκῆ, ἣν οἱ εἰρημένοι ὑπέστησαν ποινὴν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ 1876 ἕως σήμερον ἀργίας, *μετὰ τῆς νῦν ἐπιφερομένης διὰ τῆς στέρησεως τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν, ἀπαλλάσσει αὐτοὺς πάσης ἄλλης τοῦ λοιποῦ ποινῆς ἐφ' ᾧ κατεδικάσθησαν διὰ τῆς ἀπὸ 31 Μαρτίου 1876 καὶ ὑπ' ἀριθ. 18 τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἀποφάσεως. Ἐπιτρέπει αὐτοῖς νὰ φέρωσι τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ἕκαστος, προτασσομένου ὡς συνήθως τοῦ προσδιορισμοῦ πρῶην καὶ ἀποφαίνεται ὅτι δύνανται ἐπιτελεῖν πᾶσαν ἱεροπραξίαν, ἀδεία τοῦ κατὰ τόπους ἐπισκόπου, κλπ.»* ; Ὑποθέτω ἢ ἐρμηνεῖα τῶν φράσεων τούτων εἶνε ἀπλουστάτη καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην περαιτέρω ἐπεξηγήσεως. Δεύτερον ὁμῶς ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς περιέρογου παρεξηγήσεως ἐκ μέρους του, τοῦ Β. Δ. τῆς 9 Ἰανουαρίου 1878, τὸ ὁποῖον ἐνῶ ἐκλαμβάνει, περιέχον ὡς τὴν ἀποδοχὴν τῆς παραιτήσεως τῶν σιμωνιακῶν, τοῦτο (τὸ κείμενον καὶ τούτου τὸ παραθεῖω εἰς τὴν μελέτην μου) «ἐγκρίνει τὰ ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ἀποφασισθέντα ὡς ταῦτα αὐταῖς λέξεσιν ἄνωθι ἐξετέθησαν» (δηλ. ἐν τῇ ὡς ἄνω καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σεβ. Μεσσηνίας παρατιθεμένῃ ἀποφάσει τοῦ 1877) καὶ συνεπῶς ἐγκρίνει εἰς τὴν ἐκπτώσιν καταδίκην τῶν σιμωνιακῶν. Οὕτω ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων, ἅτινα καὶ αὐτὸς ὁ σεβ. Μεσσηνίας παραθέτει, ἐλέγχεται ἐσφαλμένη ἢ ἀντίληψις, ὅτι πρόκειται περὶ παραιτήσεως τῶν σιμωνιακῶν ἀρχιερέων.

Ὁ σεβ. Μεσσηνίας τέλος κακίζει ἡμᾶς, ὅτι ἀνεφέραμεν ὡς προῶ-

ξιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου ὅπερ χαρακτηρίζει ὡς ἀντικανονικὸν κλπ. Περὶ τοῦ εὐθιέκτου τούτου σημείου εἶπον ἤδη ἐν ἀρχῇ τὰ δέοντα ὑποχρεοῦμαι, ὅμως νὰ παρατηρήσω, ὅτι καίτοι συμμερίζομαι καὶ οὐδαμῶς παρεξηγῶ τὴν ἀπέναντι τοῦ γεγονότος τούτου προσωπικὴν στάσιν τοῦ σεβ. Μεσσηνίας, ἐν τούτοις θὰ ἐκακιζόμεν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, φροντίζοντος νὰ στηρίξη τὰς θεωρίας τοῦ καν. δικαίου καὶ ὀρθότατα, ἐπὶ τῆς ἱστορίας, ἂν παρέλειπον νὰ μνημονεύσω ἱστορικὸν τι γεγονός, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς κρίσεως ἢ ἐπικρίσεως αὐτοῦ ἐκ μέρους οἰουδήποτε, καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς κανονικῆς ἢ μὴ κανονικῆς βάσεως αὐτοῦ (ζήτημα ἰδιαίτερον) δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε ἱστορικὸν γεγονός. Ὡς τοιοῦτο λοιπὸν τὸ ἀναφέρω ὑποχρεωτικῶς, διότι, ἐπὶ τέλους, ὡς μοὶ ἔλεγε κάποτε καὶ ὁ μέγας Γερμανὸς θεολόγος Harnack, ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ὡς τοιούτων δὲν χωρεῖ συζήτησις.

ΑΜΙΑΚΑΣ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ